

- Herman József (2001), A történeti nyelvészetől a nyelvi változások elmélete felé: problémavázlatok. In: Bakró-Nagy Marianne – Bánréti Zoltán – É. Kiss Katalin (szerk.), Újabb tanulmányok a strukturális magyar nyelvtan és a nyelvtörténet köréből. Osiris Kiadó, Budapest, 389–407.
- Károly Sándor (1972), Nyelvtörténet és kommunikáció. Általános Nyelvészeti Tanulmányok 8: 119–131.
- Keszler Borbála (2000), A szóképzés. In: Keszler Borbála (szerk.), Magyar Grammatika. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 309–329.
- Ladányi Mária (2007), Produktivitás és analógia a szóképzésben: elvek és esetek. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Pléh Csaba (2009), Chomsky és a pszichológia. Magyar Tudomány 170: 1075–1082.
- Ruzsiczky Éva (1961), A szóképzés. In: Tompa József (szerk.), A mai magyar nyelv rendszere. Leíró nyelvtan I. Akadémiai Kiadó, Budapest. 333–420.
- Surányi Balázs (2009), Probléma-eltolódások a chomskyánus nyelvelméletben – a generatív nyelvészet ma. Magyar Tudomány 170: 1052–1061.
- Tátrai Szilárd (2011), Bevezetés a pragmatikába. Funkcionális kognitív megközelítés. Tinta Könyvkiadó, Budapest.

Varga Mónika

GPS 60°

Köszöntő kötet Giampaolo Salvi 60. születésnapjára

Szerk. Fábíán Zsuzsanna et al.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Romanisztika Intézet, Budapest, 2014.

Giampaolo Salvi, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, a magyarországi romanisztika egyik legjelentősebb kutatója tiszteletére összeállított születésnapjára kötet húsz neves hazai romanista széleskörű tematikát felölelő tanulmányait közli a nyelvészet különböző területeiről. A tudományos igényességgel összeállított írások nem csupán problémafelvetéseikben és vizsgálati módszereikben térnek el egymástól, hanem kutatási eredményeik közvetítési módjában is jelentős változatosságot mutatnak: a kötet franciául, olaszul, spanyolul, katalánul és portugálul készült dolgozatainak nyelvi sokszínűsége további árnyalattal gazdagítja a kiadványt, és találóan reflektál névadója érdeklődési körének, munkásságának diverzifikálására is.

A kötet szerkesztési koncepciója – minden bizonnyal a sokszínűség okán is – a tanulmányok elrendezésében a hagyományos, szerzők neve szerinti névsorrendet követi, amit az is indokolni látszik, hogy az írások nyelve szerinti csoportosítás nem feltétlenül esett volna egybe tematikai rokonságukkal. Emellett a nyelv-

tudomány különböző területeit felölelő, fonológiai, morfológiai, szintaktikai, szemantikai és pragmatikai problémákat vizsgáló tanulmányok kérdésfeltevésük, konklúziójuk által sokszor maguk is tematikai összefonódásokat eredményeznek, ezért inkább csak hozzávetőlegesen, fő gondolatmenetük alapján rendezhetjük őket tematikus csoportokba.

A hanggal mint a nyelv legkisebb egységével foglalkozó fonológia témaköréhez sorolhatjuk az /s/ zöngésségi hasonulásának problémájával foglalkozó spanyol nyelvű tanulmányt, amelyben Bárkányi Zsuzsanna empirikus kutatásokra támaszkodva vizsgálja az önmagában zöngésségi jeggyel nem rendelkező /s/ hang által kiváltott fonológiai jelenséget. Szijj Ildikó írása egy térben kiterjedtebb problémát, az *-iar/-uar*-végű igék tőhangsúlyos alakjai nyelvenként eltérő hangsúlyozásának összetett szabályszerűségeit elemzi a spanyol, katalán és portugál nyelvhármásban. Tanulmánya kérdésfeltevése a történeti nyelvtan határterületét is érinti, messzire mutató következtetései során ugyanis többek között arra a kérdésre keresi a választ, hogy a különböző hangsúlyozási minták kialakulásában játszottak-e szerepet nyelvtörténeti tényezők, vagy eltérő szóképzési szabályok. Nyelvtörténeti és morfológiai megállapításai okán különleges érdeklődésre tarthat számot Faluba Kálmán tanulmánya is, amely a kötőmód igealakjainak történeti és fonetikai fejlődését tekinti át a katalán nyelvben, valamint Csaba Márta írása, amely a tagadás, a hiány vagy az ellentét kifejezésére hivatott prefixumok használati jellegzetességeit és szemantikai értékeit kívánja bemutatni az európai és brazil portugál nyelvváltozatban. Morvay Károly egy, talán éppen összetettsége miatt is viszonylag kevésbé kutatott témakörrel foglalkozik: a baszk igeragozási paradigmák, valamint a baszk nyelvben használt segédigék rendkívül gazdag ragozási-alaktani sémáit tárgyalja.

A hangok szintjétől a szavak szintje felé haladva, a lexikológia tudományos érdeklődésének körébe tartozik három francia nyelvű tanulmány: elsőként Bors Edit írása, amely Charles Péguy két prózai írásában vizsgálja a lexikális ismétlődések jellegét és funkcióját. A különböző visszatérő elemek tipologizálását követően jelentős következtetéseket von le az író egyéni stílusát megteremtő szövegalkotási mód jellegzetességeire vonatkozóan, miközben a lexikális ismétlődéseket szövegszintű összefüggésbe helyezi, a lexikológiai elemzést pedig ezáltal szintaktikai és pragmatikai megközelítéssel kapcsolja össze. Nagy Andrea szintén francia nyelvű írása három határozatlan determináns, a *plusieurs*, a *certain(e)s* és a *quelques(-uns/unes)* jelentésviszonyát taglalja, abból az alapfeltevésből kiindulva, hogy a három alak közötti látszólagos szinonímia pontos vizsgálatát olyan szövegszintű megközelítés teszi lehetővé, amelyben pontosan megállapíthatóvá és elkülöníthetővé válnak a determinánsok szemantikai értékei. Az elemzés konkrét szövegrészletek vizsgálatán keresztül jut el ezen értékek árnyaltabb meghatározásához. Skutta Franciska tanulmánya az első klasszikus francia levélregény, Guilleragues *Lettres portugaises* című művében gyűjti össze és

elemzi a tér ábrázolására és megjelenítésére irányuló kifejezéseket. A szerző ket-tős szerkezetben, először mondattani, majd szemantikai megközelítésben vizsgálja azokat a mondatrészeket, amelyek a térábrázolás kifejezésére alkalmasak, majd az elsődleges elemzési lehetőségeken túlmutatva a kézzelfogható, fizikai síknak a belső, pszichikai térrel való összefonódási lehetőségeire mutat rá.

A lexikológiai témájú tanulmányokhoz kapcsolódik három olyan írás, amely a szófajok vizsgálatával foglalkozik. Kiss Sándor francia nyelvű tanulmánya Priscianusnak a szófajok osztályozásáról alkotott, korának munkásságához képest módszertanában és megállapításaiban egyaránt újszerű, figyelemre méltó észrevételeit, következtetéseit mutatja be. W. Somogyi Judit olasz nyelvű írásában az első itáliai lexikográfiai munkák megjelenése előtti időszak, a 15. század közepétől a 16. század közepéig terjedő periódus olasz nyelvű grammatikai leírásaiban vizsgálja a bennük megjelenő szófajtnai adatokat, információkat, valamint a szókészlet osztályozására irányuló módszereket. A szerző tanulmánya át-vezetést jelent Bárdosi Vilmos francia nyelven íródott lexikográfiai értekezéséhez, amelyben François Pomey humanista jezsuita lexikográfiai munkásságának jelentőségét mutatja be. A 18. századi tudós nyelvpedagógiai-frazeológiai kutatásainak összefoglalása annál is inkább számot tarthat a magyar olvasók érdeklődésére, hogy a szerző a korabeli magyar nyelv(tan) fejlődésének vonatkozásában elemzi Pomey életművének jelentőségét.

A tisztelgő kötetben közreadott lexikológiai kutatások körét bővíti az a további néhány írás, amely a kiadványnak a nyelvi sokszínűségéből eleve is adódó interkulturális jellegéhez problémafelvetései, valamint a különböző kultúrák összekapcsolása-összefonódása által még inkább hozzájárul. Ezek a tanulmányok a szókölcsönzés, az adott nyelvekben megjelenő idegen eredetű szavak jelen-ségével foglalkoznak, a bennük feldolgozott kérdések és problémák pedig nem pusztán nyelvészeti, hanem kiemelkedő kultúrtörténeti jelentőséggel is bírnak. Baditzné Pálvölgyi Kata a spanyolban jelen lévő angol kölcsönszavak egy jól meghatározott, szűk körével foglalkozik; a szerző a saját maga által összeállított vizsgálati korpuszát adó kifejezések esetében elsősorban a spanyol nyelvben tovább élő angol szavak kiejtésbeli változásainak törvényszerűségeire igyekszik rámutatni. Fábíán Zsuzsanna a szókölcsönzés tematikáját az olasz–magyar nyelvpár vonatkozásában ragadja meg egy már létező korpusz, Kőrösi Sándor „A magyar nyelvbeli olasz elemek” c. munkája alapján. A témakör harmadik tanulmánya, Oszetzky Éva francia nyelvű írása két neolatin nyelv, a francia és az olasz közötti intenzív nyelvi interakció kérdését járja körül, rámutatva arra is, hogy az olasz eredetű jövevényszavak a nyelvi változások mellett is számos esetben maradandónak tekinthetők a franciában. A feldolgozott téma kultúrtör-téneti jelentősége révén kiemelt figyelmet érdemel Domokos György olasz nyelvű tanulmánya, amelyben a szerző a milánói és ferrarai kancellária XV. század

végi diplomáciai levelezésében megjelenő magyar tulajdon- és köznevek átírásának módját, valamint a szövegek szintaktikai jellegzetességeit tekinti át.

A tanulmánykötet több olyan szintaktikai témájú írást is közöl, amelyek térben és időben egyaránt széles spektrumot ölelnek fel. Fodor Antónia 14–15. századi portugál nyelvű szövegekben vizsgálja azt a kijelentő módú, eredetileg egyszerű régmúlt kifejezésére alkalmas igeidőt, amelynek feltételes mondatban történő használata sajátos és egyedülálló módon az Ibériai-félsziget nyelveire volt jellemző. Huszthy Alma a generatív grammatika eredményeit alkalmazza egy óprovanszál szövegegyüttes tükrében, különös tekintettel a mondatok szintaktikai és szórendi sajátosságaira prózai szövegekből álló korpusz alapján. E két történeti nyelvtanhoz kapcsolódó írás között kap helyet Gécseg Zsuzsanna francia nyelvű tanulmánya, amely egy különleges mondattani jelenség, a névmási alanyú, tulajdonnévi állítmányú kopulás szerkezetek fajtáit, törvényszerűségeit, valamint általános mondattani problémáit vizsgálja. Szintén szintaktikai témájú Szilágyi Imre írása, amely Machiavelli „Il principe” c. művében a főnévi igeneves szerkezetek mondatbeli funkcióját és sajátosságait mutatja be történeti fejlődésük kontextusában, komoly komparatív háttérrel. A mai olasz nyelvben használt igeneves szerkezeteken kívül a szerző szem előtt tartja a korabeli, valamint a mű keletkezésénél korábbi olasz nyelvállapotot is. A szintaktikai tanulmányok átvezetést képeznek Tóth László szemantikai problémákat tárgyaló írásához, amelyben a szerző jelentéstani-pragmatikai megvilágításban tesz megállapításokat az olasz *passato remoto* igeidő természetéről, bizonyos mértékben összehasonlítva azt a nyelvben élő egyéb, befejezettséget kifejező igeidő-szerkezetekkel.

A fentiekben röviden bemutatott, problémafelvetéseikben, vizsgálati módszereikben és nyelvükben egyaránt különböző tanulmányok valóban olyan gazdag kötet publikálását tették lehetővé, amely a szerzők és szerkesztők szándéka szerint méltán fejezheti ki az őszinte tiszteletadást Giampaolo Salvi professzor páratlanul gazdag életműve és munkássága előtt.

Arató Anna